

Павлишин О. В. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9444-4734>;

Кравчук О. В. – магістр економічних наук, слухач магістратури навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4193-3750>

Професійно-етичні та деонтологічні засади діяльності поліцейського у сфері забезпечення правопорядку

*Метою статті є комплексне дослідження зв'язку деонтологічних аспектів професійної діяльності працівників Національної поліції України та базових етичних засад діяльності у сфері забезпечення правопорядку. **Методологія.** Ключовим методологічним підходом у дослідженні є антропологічний. Системно-структурний підхід надав можливість комплексно розглянути феномен етичної поведінки працівників Національної поліції України. У цьому дослідженні акцентовано на структуруванні та проведенні комплексного аналізу деонтологічних аспектів етичної поведінки поліцейського й особливостей її реалізації у сфері забезпечення правопорядку. **Наукова новизна.** Вихідне антропологічно-правове та професійно-етичне положення дослідження полягає в тому, що до працівників Національної поліції традиційно висувають суворіші вимоги й обмеження – від умов прийому на роботу до практики реалізації прав людини, адже авторитет державної влади безпосередньо залежить від індивідуальної професійної компетенції поліцейського. Зміна в стратегії правоохоронної діяльності обов'язково має супроводжуватися відповідним реформуванням системи професійної підготовки правоохоронців. Служба суспільству та забезпечення громадської безпеки передбачають відмову від агресивної моделі правоохоронної практики. Рівень відносин суспільства й силових структур потребує не тільки правильного виконання встановлених правил і процедур у площині закону, а й того, щоб ці дії ґрунтувалися на морально виправданих із погляду суспільства рішеннях. Поліцейський повинен не лише нести відповідальність за прийняті ним рішення, а й добре усвідомлювати моральне підґрунтя цих рішень. З огляду на результати наукових досліджень за проблематикою статті та систематизуючи висновки, було доведено вагоме значення й важливість дотримання морально-етичних норм поведінки й усвідомлення загальнолюдських цінностей працівниками поліції та персоналом, задіяним у сфері забезпечення правопорядку, оскільки це безпосередньо позначається не лише на ефективності службової діяльності, а й на розвитку морально-професійних якостей особистості правоохоронця.*

Ключові слова: професійна етика; деонтологія; честь; гідність; професійна деформація; моральні норми; Національна поліція України; професійна діяльність; етичні принципи; професійний відбір.

Вступ

Деонтологія – це особливий розділ етики, в якому вивчають проблеми обов'язку й належного. У більш широкому сенсі – знання про зародження, формування, розвиток і функціонування особливої системи норм і кодексів належної професійної поведінки, історично сформованих загально-визнаних стандартів, які ґрунтуються на моральних аксіомах. Сучасний підхід до поліції, деонтологічний за своїм характером, передбачає високий рівень професіоналізму, ґрунтується на етичному вихованні фахівців, відповідальності й сумлінності поліцейських (Petrova, 2015). Тільки така поліція, як показує міжнародний досвід, належним чином здійснює покладені на неї функції і повноваження, служачи спільноті громадян демократичної держави (Waqar, 2019; Strelchenko, 2017; Trofymentko, 2017; Shevchyshen, Kryshevych, & Lepei, 2018; O'Neill, 2017; Shvets, 2018; Gutman, 2019; Teun, 2019, Zozulia, 2019) в контексті забезпечення гуманістичних правових цінностей і реалізації антропологічних засад права (Bandura, 2019). Дослідники імплементації європейських деонтологічних стандартів профе-

сійної діяльності поліцейських у вітчизняне законодавство (Є. О. Гіда, С. Д. Гусарев, Г. М. Петрова, О. С. Проневич та інші) обґрунтовано зазначають низку проблем у цій сфері. З огляду на це, знання й активне використання загальноприйнятих у світовому співтоваристві стандартів щодо поліції, є важливим і актуальним для України на цьому етапі розвитку.

Деонтологічний підхід акцентує на належному здійсненні поліцейськими їхніх службових обов'язків з урахуванням низки етичних чинників, які безпосередньо впливають на цей процес. Характерно, що це урахування не менш важливе, ніж саме володіння професійними знаннями та навичками.

Загалом можна виокремити аспекти внутрішнього й зовнішнього характеру. Зокрема, внутрішні пов'язані з особистою моральною свідомістю поліцейського, системою цінностей, якими він керується в повсякденному житті, а також мотивацією, бажаннями, прагненнями й установками щодо професійної самореалізації та самовдосконалення відповідно до морально-етичних засад кожної конкретної особистості.

Зовнішнім аспектом є соціальне середовище, що оточує співробітника поліції як у межах соціального інституту поліції, так і поза ним – у соціумі, членом якого він є. Зовнішнє середовище неоднорідне, його формування виробляють, з одного боку, колеги по роботі і (меншою мірою) – загальна маса умовно законослухняних громадян, а з іншого – усі особи, які є схильними до вчинення правопорушень, або ж ті, що вже їх вчинили. Особливості зовнішніх умов вимагають відповідного професійного ставлення, дій і поведінки поліцейського виключно в межах правового поля та не повинні перевищувати покладені на нього повноваження відповідно до Закону України «Про Національну поліцію». Крім того, чинники, що впливають на вибір характеру дій і поведінки працівників поліції, можуть бути класифіковані за різними світоглядними засадами й змістовними підходами на загальнокультурні та функціональні, а також на правові, політичні, релігійні, ціннісно-соціальні, організаційні, управлінські тощо.

Мета і завдання дослідження

На цій підставі сформовано мету дослідження: визначити деонтологічні та професійно-етичні засади службової діяльності працівників Національної поліції України у сфері забезпечення правопорядку, природу та спрямованість моральних чинників, що прямо чи опосередковано впливають на виконання ними власного службового обов'язку.

Головні завдання дослідження – розглянути деонтологічні аспекти професійної діяльності та морально-етичні передумови поведінки поліцейського, виявити чинники, що впливають на її формування в контексті висвітлення факторів запобігання проявів морально-професійної деформації у співробітників правоохоронних органів (більш детально відповідна проблема розглянута в окремій тематичній публікації авторів, присвяченій антропологічно-правовим вимірам професійної деформації моральної свідомості працівників Національної поліції України (Pavlyshyn, Kravchuk, & Lev, 2019). Це дослідження здійснювалося з урахуванням досягнень сучасної філософсько-правової науки (Pavlyshyn, 2017), основних тенденцій розвитку правової системи України та особливостей трансформації політико-правової ментальності українського соціуму ("Polityko-pravova mentalnist", 2019).

Розв'язання поставлених завдань і розгляд окресленої проблематики за допомогою методологічних підходів і понятійно-категоріального апарату, термінологічного інструментарію професійної етики, антропології права та правової праксеології необхідні для того, щоб визначити найбільш сприятливі умови для максимально ефективного виконання поліцейськими своїх службових обов'язків.

Виклад основного матеріалу

Для того щоб ефективно виконувати завдання щодо протидії та запобігання злочинності, необхідно вивчити причини, які на неї впливають, і намагатися їх виключити або хоча б мінімізувати їхні негативні наслідки. Таким чином, діяльність співробітників поліції спрямована на усунення причин, що впливають на стан злочинності. Однак цілком очевидно, що поліція самостійно, без сторонньої допомоги, не може повною мірою протистояти злочинності. Ось чому при вирішенні цієї, однієї з найбільш складних, проблеми в сучасних умовах розвитку українського суспільства правоохоронним органам просто необхідна підтримка громадян і їх об'єднань.

Ця підтримка суспільства важлива, з одного боку, для отримання інформації, необхідної для запобігання, розкриття та розслідування злочинів. З іншого боку, взаємодія з громадянами підвищує довіру населення до поліції, дозволяє громадянам робити внесок у забезпечення власної безпеки та певною мірою координувати діяльність поліції, залежно від потреб сучасного суспільства й суспільного устрою. Крім того, унаслідок такої взаємодії громадяни починають відчувати й за собою відповідальність за підтримання правопорядку, громадської безпеки й розв'язання соціальних проблем (Paaras, & Goudsmit, 2019).

Довіра населення до поліції тісно пов'язана з поведінкою співробітників поліції стосовно громадян, і особливо – з дотриманням норм професійної етики як при виконанні службових обов'язків, так і в приватному житті, у звичайних, побутових ситуаціях. Усе, починаючи із зовнішнього вигляду, форми одягу (однострою) поліцейського, так само як і манера його спілкування, правильне ставлення, уважне й шанобливе ставлення працівників поліції до загальнолюдських цінностей, честі, гідності й фундаментальних свобод і прав людини, та закінчуючи небайдужістю до чужих проблем і бід, елементарною увагою (особливо це помітно сьогодні в непростих умовах пандемії коронавірусу) – сприяє налагодженню довірчих відносин. На жаль, як відзначають дослідники (Khgarov, 2015), пострадянське минуле нашої країни все ще позначається на морально-етичних якостях працівників правоохоронних органів і на загальному укладі суспільства, яке невпинно й активно трансформується та стає дедалі більше схожим на європейську модель, але цей процес відбувається досить повільно внаслідок низки певних супутніх складностей, які треба долати спільними зусиллями всіх членів й інституцій громадянського суспільства.

Звернемося до міжнародного досвіду побудови ефективної системи охорони правопорядку. Міжнародна співпраця правоохоронних органів склалася в певну систему, у межах якої

вирішуються, насамперед, питання дотримання поліцією прав і свобод людини та громадянина, проблеми запобігання правопорушенням, протидії злочинності та стандартів професійної поведінки, особливо – поводження з особами, які вчинили правопорушення або підозрюються у таких діяннях. Ця співпраця здійснюється як на міждержавній, так і на позаурядовій основі, часто шляхом прямих контактів між поліцейськими асоціаціями та службами різних країн (Johannessen, 2015; Nhan, 2014).

Прийнята Парламентською Асамблеєю Ради Європи 8 травня 1979 року резолюція М 690, що містить Декларацію про поліцію, стала важливим кроком на шляху впорядкування міжнародного досвіду. У преамбулі до цієї Декларації Парламентська асамблея Ради Європи пояснює, що мотивами її прийняття є сприяння повній реалізації прав людини й основоположних свобод. Паралельно з розглядом і затвердженням деонтологічних норм Парламентська асамблея приділила значну увагу питанням особливого статусу поліцейських і сукупності директив, покликаних орієнтувати їхню поведінку в разі війни й інших надзвичайних станів ("Rezoliutsiia Parlamentskoï Asambleï", 1979).

Зазначена Декларація про поліцію складається з трьох розділів: розділу А (Етика), розділу В (Статус), розділу С (Війна і надзвичайний стан – іноземна окупація). Статті Декларації звернені до поліцейського, його керівників, системи органів поліції і, що важливо, до усієї системи органів виконавчої та законодавчої гілок влади. Документ загалом адресовано урядам країн-учасниць Ради Європи. У контексті пропонованого дослідження та проблематики статті особливо цікавим для нас є розділ А, що має назву «Етика», в якому міститься 16 пунктів (статей). У них закріплено основні принципи етики поліцейської служби, норми належної поведінки поліцейського в різних ситуаціях, а також низка деонтологічних принципів організаційно-управлінських відносин керівництва й підпорядкування.

Спробуємо детальніше розглянути зміст цього розділу, адже він має найважливіше значення для розуміння деонтологічних аспектів етичної поведінки поліцейського та ґрунтується на досвіді розвинених європейських країн. Так, пункт 1 містить деонтологічні норми, які передбачають, що поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки, захищати своїх співгромадян і суспільство від насильницьких, грабіжницьких та інших протиправних дій.

Пункт 2 ґрунтується на таких моральних категоріях, як «обов'язок», «чесність», «неупередженість», «гідність», «непідкупність». У ньому зазначено, що кожен поліцейський зобов'язаний діяти чесно, неупереджено, з гідністю, тобто він має утримуватись від корупції та рішуче протистояти будь-яким її виявам. Характерно, що

норми стосовно протидії корупції сформульовані таким чином, що вони прямо впливають з негативної моральної оцінки цього явища, якому можуть бути протиставлені тільки чесність, неупередженість, правильне розуміння громадянського та професійного обов'язку. Суспільна небезпека корупції й особлива соціальна роль поліції в протистоянні їй аргументована в Декларації наступним чином (з чим ми можемо цілковито погодитися): коли поліція корумпована, то корупція рано чи пізно охопить усе суспільство.

У пунктах 3–9 Декларації закріплено положення, що у кожного поліцейського при виконанні ним професійних обов'язків є можливість морального вибору, попри категоричність наказів, що віддаються йому.

У пункті 3 Декларації зазначено, що масові страти, тортури й інші форми нелюдського чи такого, що принижує гідність людини, поводження або покарання заборонені за будь-яких обставин. Поліцейський зобов'язаний не виконувати чи ухилятися від виконання наказів чи інструкцій, що містять подібні заходи.

Пункт 4 Декларації є фактично роз'ясненням попереднього пункту. Він закріплює обов'язок поліцейського сумлінно виконувати накази, віддані його начальником, проте дозволяє утримуватись від виконання наказів, які, як йому стало відомо або мало б бути відомо, є протиправними.

Пункт 5 закріплює вимогу протистояти порушенням закону. У тому випадку, коли таке порушення відбулося, поліцейський зобов'язаний, використовуючи всі свої можливості, докладати всіх зусиль для припинення протиправних дій.

Пункт 6 містить обов'язок поліцейського усунути негативні наслідки, що спричинені правопорушенням, або запобігти вчиненню повторного правопорушення, повідомити про таку можливість свого начальника.

Пункт 7 прямо впливає з пункту 4 та закріплює гарантії прав і свобод поліцейського. Поліцейський, який відмовився виконувати протизаконний наказ, не може бути підданий дисциплінарній або кримінальній відповідальності. Водночас поліцейський, який не виконав наказ, повинен вказати підставу своєї непокори.

Зміст пункту 8 Декларації зводиться до того, що поліцейський не бере участі у вистежуванні, арешті, утриманні під вартою чи транспортуванні осіб, які не вчиняли та не підозрюються у вчиненні правопорушення, а розшукуються, затримуються чи переслідуються через расову належність, політичні або релігійні переконання.

Пункт 9 передбачає особисту відповідальність поліцейського за його протиправні дії, а також за протиправні дії чи бездіяльність, вчинені за його наказом.

У пункті 10 визначено, що в поліції повинна існувати чітка підзвітність, щоб завжди була

можливість визначити, який керівник несе відповідальність за помилки поліцейського.

Пункт 11 передбачає необхідність законодавчого закріплення юридичних гарантій і правових засобів відшкодування збитків, які були заподіяні внаслідок дій поліції.

Зміст **пункту 12** Декларації визначає, що поліцейський може застосовувати силу тільки в разі крайньої потреби, яка не повинна перевищувати межі її розумного застосування.

У **пункті 13** закріплено, що поліцейський повинен отримувати чіткі й вичерпні інструкції щодо порядку та способів застосування зброї, а також обставин, за яких він може її застосовувати.

Ще два професійних обов'язки поліцейських закріплені в **пункті 14** – про обов'язкове надання медичної допомоги затриманим особам, які потребують її та **пункті 15** – про обов'язок збереження в таємниці відомостей конфіденційного характеру.

Нарешті, у **пункті 16** закріплено положення, що поліцейський, який виконує вимоги Декларації, має право претендувати на дієву моральну та фізичну підтримку суспільства, якому він служить (Hida, 2014, p. 20-23).

Міжнародні стандарти та багаторічний досвід закордонних правоохоронних структур в Україні висвітлено в Правилах етичної поведінки поліцейських, що були затверджені наказом МВС від 9 листопада 2016 року № 1179 ("Nakaz MVS", 2016). Ці Правила містять п'ять розділів: загальні положення, основні вимоги до поведінки поліцейського, поведіння поліції із затриманою особою, взаємодія поліції із громадськістю та іншими державними органами та контроль керівників поліції за дотриманням етики поліцейським.

Якщо розглянути цей документ комплексно, то можна зробити висновок, що зазначені Правила є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог щодо поведінки поліцейських на засадах етики й загальнолюдських цінностей, формування почуття відповідальності перед суспільством і законом за свої дії чи бездіяльність, зростання авторитету поліції та рівня довіри громадян до її представників. Під час виконання службових обов'язків поліцейський повинен:

– неухильно дотримуватися положень Конституції і законів України, інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції;

– професійно виконувати свої службові обов'язки, діяти на підставі, у межах повноважень, у спосіб, визначений Конституцією, законами, нормативно-правовими актами, міжнародними договорами України;

– поважати права і свободи людини;

– обирати той захід, застосування якого призводить до найменш негативних наслідків;

– неухильно дотримуватися антикорупційного законодавства України;

– виявляти повагу до гідності людини;

– поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно, викликаючи повагу до поліції та готовність співпрацювати з нею;

– контролювати свою поведінку, почуття, емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, дружнім почуттям або неприязні, недоброму настрою впливати на прийняття рішень і службову поведінку;

– мати охайний зовнішній вигляд, бути у встановленій формі одягу;

– дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики;

– зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

– інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають подальшу службу в поліції або перебування на посаді;

– дотримуватися субординації у стосунках з колегами, з повагою ставитися до старших за віком.

Поліцейський взаємодіє з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства. Він зобов'язаний дотримуватися норм професійної етики, бути тактовним і доброзичливим, висловлювати вимоги й зауваження у ввічливій і переконливій формі, надавати можливість особі висловити власну думку, до всіх потерпілих виявляти повагу, охороняти їхню безпеку та право на невтручання в особисте життя, бути коректним й об'єктивним, не погрожувати, не іронізувати, виявляти розсудливість, відкритість, почуття справедливості, володіти комунікативними навичками, мати керівні й організаційні якості (Beschastnyi, 2019).

Водночас фактична ситуація зі станом моральних якостей, етичної поведінки та реалізації деонтологічного підходу працівників Національної поліції нині оцінюється практиками, які служать в територіальних підрозділах, значно гірше, і суттєво відрізняється від регламентованої на законодавчому рівні ("Zakon Ukrainy", 2018), оскільки, на жаль, наявна професійна деформація співробітників сфери забезпечення правопорядку.

Хоча деякі деонтологічні аспекти поведінки поліцейського вивчають у форматі тренінгів для курсантів (зокрема, дуже позитивно, що керівництво Національної академії внутрішніх справ усвідомлює цю проблему та необхідність професійно-етичної складової поліцейських), однак нормативна дисципліна «Професійна етика», на жаль, зникла з навчальних планів багатьох вишів, повторивши сумну долю культурології, естетики (естетичної культури), релігієзнавства та філософії. Але ж це вже не просто теорія, набір ідей, які

комусь здаються зайвими в системі професійної підготовки – це реальна практика професійної діяльності, надзвичайно важлива складова та передумова її ефективності, той «лакмусовий папірець» і ключовий показник успішного реформування системи правоохоронних органів.

Слід урахувати також важливість етичного компонента професійної підготовки для запобігання та подолання проявів професійної деформації моральної свідомості. Як зазначалося в окремому авторському дослідженні (Pavlyshyn, Kravchuk, & Lev, 2019), професійна деформація (від лат. *deformatio*, тобто у буквальному сенсі позбавлення форми, спотворення, перекозчення) – це комплекс негативних змін у структурі особистості, що виникають під впливом змісту, організації та умов діяльності службовця, зокрема, працівника поліції. Професійна деформація може виникати внаслідок виконання будь-якої професійної діяльності, але найбільш імовірно вона формується у представників низки професій, які ми умовно позначаємо усталеним зворотом «людина – людина», оскільки саме діяльність у такій системі в першу чергу викликає трансформацію характеристик особистості, що негативно позначається на її здатності досягати певної мети й виконувати професійні обов'язки. Як відомо, у співробітників правоохоронних органів пильність поступово перетворюється на невиправдану підозріливість і недовіру до людей, упевненість у власних силах – у надмірну самовпевненість, часом – у зухвалість, безтурботність і нахабність. Такий фахівець найчастіше хибно трактує мету своїх зусиль, а особливо – шляхи та засоби її досягнення, що з огляду на деонтологію суттєво спотворює моральну свідомість фахівця, зокрема працівника Національної поліції України.

Оскільки чимало сучасних учених цікавляться цією проблематикою, достатньо спроб узагальнити проблеми різних аспектів правоохоронної діяльності (Strelchenko, 2017; Niznnik, 2018; Baratynska, 2019, Ihnatov, 2016; Dzhurska, & Dzhurskyi, 2019). Як правило, представники правоохоронної сфери мають такі основні деформації особистості:

а) зумовлене дією професійного стереотипу стійке упереджене ставлення до об'єкта служб, діяльності (правопорушника, затриманого, звинувачуваного, засудженого);

б) домінування схематизму мислення, яке позбавляє працівника здатності індивідуально підходити до вирішення служб, завдання, обмежує вибір ним засобів впливу на людей, зменшує тактичну гнучкість, маневреність професійного спілкування тощо;

в) адаптація до мотивів і самих дій правопорушників, тобто некритичне ставлення до них, прагнення не стільки зрозуміти їх, скільки

виправдати зокрема порівняно з власними вчинками правоохоронця;

г) загальне зростання питомої ваги роботи в житті людини, переважання її цінностей в екзистенційному полі, свого роду «професіоналізація» особистості, що виявляється у значному звууженні кола інтересів і потреб, зниженні їх соціального навантаження та статусу в системі координат моральної свідомості працівника Національної поліції України;

д) поступове перенесення стилю професійного спілкування в колективі на неслужбові стосунки, особливо в родині, надмірна підозріливість тощо.

Слід розуміти, що зв'язок «моральна свідомість – моральне ставлення – моральна поведінка – моральні відносини» утворює єдине ціле, а елементи моралі як соціокультурного феномену та нормативної системи взаємодіють та взаємно регулюються. Як відомо, у єдності моральної свідомості, моральної поведінки та морального ставлення відображено суспільність як сутнісну визначеність людського життя, це стосується й діяльності поліцейського.

Професори Л. І. Казміренко, О. І. Кудерміна та інші провідні українські психологи, які досліджують юридичну, правоохоронну діяльність і правову проблематику у зв'язку з досягненнями психологічної науки (Kudermına, & Lisun, 2015; Kudermına, 2019), окреслюючи ці питання в освітньому процесі та наукових форумах на підставі досвіду спілкування з поліцейськими, які навчаються та проходять підвищення кваліфікації в Національній академії внутрішніх справ, наголошують, що можливість професійної деформації особистості зберігається протягом усього періоду виконання професійних функцій.

Слід зазначити, що професійна деформація у співробітників правоохоронних органів, як і в інших професіях, тісно пов'язана з моральним вибором. З огляду на те, що моральний вибір є усвідомленим наданням переваги тому чи іншому варіанту поведінки згідно з особистісними чи суспільними моральними установками, людина, що складає присягу й вступає на службу до лав Національної поліції, таким чином уже робить моральний вибір, що об'єктивно спрямований на утвердження добра в суспільстві. Теорія професійної етики правоохоронця спрямовує фахівця на чітке усвідомлення того, що діяльність усіх правоохоронних органів, зокрема й Національної поліції України, насамперед ґрунтується на методі переконання. З метою підтримання публічного порядку, ефективної протидії злочинності – можливе й застосування примусу, але в межах, чітко окреслених законом. Загальні засади морального вибору правоохоронця конкретизовано в положеннях Закону України «Про Національну поліцію», який визначає коло його обов'язків, серед яких головним є ствердження верховенства права, захист демократичних

цінностей, прав і свобод громадян, підтримка спокою, порядку, сприяння розбудові української держави, правового, соціального суспільства.

Основні вимоги до морального вибору працівника Національної поліції України висвітлено не тільки в положеннях Наказу МВС України «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських», але й у тексті Присяги поліцейського, Законі України «Про запобігання корупції» та Законі України «Про дисциплінарний статут Національної поліції України» ("Zakon Ukrainy", 2018), що вимагають від поліцейського не допускати жодних проявів дискримінації на ґрунті статі, раси, мови, релігії, національності, громадянства, соціального походження, матеріального стану, політичних та інших переконань. Не можна також допускати проявів жорстокого або принизливого ставлення до людей, необхідно поважати їхнє природне право на життя, законні права, свободу думки, совісті, самовираження, збереження здоров'я, мирного зібрання, володіння майном. Слід виявляти стійкість, принциповість, непримиримість у боротьбі зі злочинністю, мужність і сміливість, високу фізичну, вольову та інтелектуальну готовність до дій у складних, нестандартних ситуаціях. Крім того, важливо критично ставитися до власних професійних якостей і поведінки, а також постійно працювати над самовдосконаленням, підвищенням свого професійного загальнокультурного рівня. На жаль, часто ці вимоги є лише бажаними, а працівники правоохоронних органів часто нерідко сприймають їх як «порожні» декларації та загальні фрази.

Причому з метою забезпечення дотримання цих моральних принципів професійної діяльності та створення противаг їх порушенню в документах, які регулюють роботу працівників Національної поліції України, встановлено норми, що передбачають відповідальність співробітників. Зокрема, вони наявні в таких нормативно-правових актах: Кримінальному процесуальному Кодексі України (статті, що стосуються затримання та арешту громадянина), в Законі України «Про відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (зокрема, передбачено відшкодування і моральних збитків), а також у Законі України «Про Національну поліцію» (статті, що визначають відповідальність поліцейських, щодо неналежного виконання своїх обов'язків).

Водночас неправильно, невідповідне виконання своїх обов'язків часто є наслідком професійно-моральної деформації, а які ж основні причини останньої? Причин професійно-моральної деформації досить багато. Умовно всі вони можуть бути розділені на об'єктивні та суб'єктивні (крім того, і перші, й другі можуть розглядатися як взаємодоповнюючі).

Серед основних об'єктивних причин професійно-моральної деформації поліцейського є:

- 1) специфічність умов і режиму професійної правоохоронної діяльності;

- 2) постійні й повторювані негативні наслідки конфліктних та екстремальних ситуацій, що є небезпечними для життя та здоров'я, частота ситуацій ризику;

- 3) дефіцит часу, постійні фізичні й психічні перевантаження, перевтома від роботи, професійні захворювання та погіршення стану здоров'я, спілкування з особами, які зловживають алкоголем і тютюном;

- 4) контакт зі злочинним середовищем, негативним впливом правопорушника, який розбещує працівників, впливає на їхню моральну свідомість дуже істотно;

- 5) організаційні та управлінські недоліки, прорахунки в організації та керуванні діяльністю, зокрема недосконалість звітності, погана взаємодія служб, «процентоманія» або «палична» система, преміювання та його відсутність за особистими вподобаннями, привілеями, а не за реальними робочими показниками;

- 6) негативний вплив на працівника його колег по робочому колективу, що припускає зловживання владними повноваженнями, формалізм і байдужість до людей у робочому колективі, неадекватне ставлення до виконання службових обов'язків, недбалість загалом;

- 7) відсутність систематичного й дієвого контролю за діяльністю працівників (як з боку вищого керівництва, так і безпосереднього начальника), ситуативність цього контролю та неадекватність заходів, які вживаються;

- 8) неналежне оперативно-технічне оснащення та забезпечення умов праці, недостатність в озброєнні, камерах, автомобілях, пальному, комп'ютерах, канцелярському приладді тощо;

- 9) незабезпеченість житлом, несприятливі побутові умови загалом;

- 10) конфліктні сімейні стосунки через брак часу на родинні зв'язки;

- 11) прорахунки й помилки в підборі та розміщенні кадрів, неналежне забезпечення просування працівників у робочому процесі;

- 12) неухважність до проблем працівника з боку керівництва;

- 13) традиції формального виконання будь-яких вимог «згори»;

- 14) травми й пошкодження в результаті професійної діяльності;

- 15) зміни в організації роботи, пенсійного забезпечення, пов'язані з реформуванням правоохоронної системи, які не є вдалими й обґрунтованими для працівників, кризові політичні процеси, які стосуються професійної діяльності працівника, погіршення ставлення й тиск на поліцію з боку суспільства тощо.

3-поміж основних суб'єктивних причин професійно-моральної деформації поліцейського можна виокремити такі:

1) низький службово-професійний рівень і небажання удосконалювати професійні якості (самозаспокоєність, зниження самокритичності, переоцінка свого професійного досвіду);

2) розгубленість, психологічна невідготовленість до роботи, відсутність навичок й умінь контролювати свою поведінку, бажання будь-яким способом зняти психологічне навантаження (розхитаність, зловживання спиртними напоями);

3) несприятливий морально-психологічний клімат у колективі, відсутність єдності інтересів особистості та всього колективу;

4) недостатня розвиненість морально-ділових і вольових якостей працівників;

5) невміння відокремлювати інтереси справи від інтересів кар'єри;

6) відсутність навичок працівників раціонально організувати власний робочий час і дозвілля;

7) недостатня організованість можливостей знімати фізичні та психологічні стреси, відволікатися від негативних емоцій у позаслужбових стосунках і в родині;

8) «зацикленість» на роботі, на професійних питаннях, яка не дозволяє особистості розвиватися всебічно;

9) відсутність дозвілля, звуження кола спілкування до робочих контактів тощо.

Наукова новизна

Ураховуючи вище окреслене, необхідно зазначити важливість ключових принципів, якими має керуватися в повсякденній роботі співробітник правоохоронних органів, визначення яких набуло подальшого розвитку порівняно з попередніми авторськими роботами (Pavlyshyn, Kravchuk, & Lev, 2019), а також охарактеризувати їхній антропологічно-правовий зміст і деонтологічні аспекти з огляду на етичну поведінку поліцейського:

1. Принцип гуманізму, який вимагає визнання людини найвищою суспільною цінністю, тобто використовує досягнення правової антропології для визначення телеологічного змісту правоохоронної діяльності, а також задає вектор деонтологічним установкам поліцейського.

2. Принцип верховенства права. Деонтологічний вимір цього принципу конкретизований у тому, що порушення або відхід від цього принципу, як правило, спричиняє в перспективі тяжкі наслідки для всього суспільства, призводить до зростання рівня правового нігілізму в ньому.

3. Принцип повновладдя народу. Тут слід зазначити таке: особа, яка перебуває на службі в Національній поліції України, з деонтологічної точки зору є носієм і втіленням суспільного

обов'язку, відтак має виняткове суспільне значення й унікальне становище в соціумі. Працівник повинен пам'ятати, що його дії мають виконуватися виключно в межах інтересів народу, адже саме народ уповноважив його на ведення правоохоронної діяльності. Категорії гідності, честі та обов'язку є ключовими в деонтологічному сенсі.

4. Принцип рівності. Цей принцип забезпечує формальну (нормативну) рівність різних індивідів в соціальних системах і вимагає об'єктивного та неупередженого ставлення до кожної зі сторін правового конфлікту. Визнання обов'язку ставитися рівно до всіх відображає важливі деонтологічні аспекти професійної діяльності поліцейського.

5. Принцип справедливості, як і попередній принцип, потребує визнання рівності вимог і можливостей соціальних суб'єктів, але ще й вимагає врахування адекватності відплати за вчинене, а в деонтологічному сенсі задає ключові параметри взаємодії особи та суспільства.

6. Принцип особистої відповідальності, який відображає ключову для філософської та правової антропології ідею свободи особистості і є противагою пануючій в радянські часи груповій, колективній відповідальності, чи, точніше, безвідповідальності за будь-які власні вчинки, зокрема ті, що суперечать визначеним законодавством функціям і повноваженням Національної поліції України.

7. Принцип усвідомленості морального підґрунтя власних вчинків, який конкретизує попередній принцип особистої відповідальності, адже остання неможлива без свідомого ставлення до морально-етичного виміру та деонтологічної складової професійної діяльності поліцейського.

Окремо слід акцентувати на особистісних якостях, які повинен розвивати кожен працівник правоохоронних органів, щоб попередити появу або уникнути поглиблення проявів професійної деформації: розвиненість моральної свідомості, стійкість життєвої позиції, адекватність самооцінки, етичність поведінки, зрілість, неупередженість, толерантність, професійна активність, компетентність, ерудованість, прагнення до підвищення рівня власної загальної та правової культури, орієнтованість на розвиток власної особистості тощо, адже моральна професійна деформація руйнує в першу чергу етичні підвалини та деонтологічні засади діяльності поліцейського, який стикається з негативним впливом оточуючого соціуму значно частіше, ніж пересічні громадяни, а тому повинен бути значно стійкішим до зміни власних ціннісних установок, орієнтирів, принципів, ідеалів, пріоритетів, морально-етичних стандартів і норм.

Висновки

На підставі проведеного вище дослідження та у зв'язку з відомими випадками грубого порушення службової дисципліни й законності окремими представниками правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України, висновком є така результативна положення.

Насамперед слід зазначити, що підготовка працівників поліції в Україні з метою приведення у відповідність з вимогами резолюції М 690, прийнятої Парламентською Асамблеєю Ради Європи 8 травня 1979 року, що містить Декларацію про поліцію, потребує вдосконалення в професійно-етичному та деонтологічному вимірах професійної діяльності.

Відсутність навчальних дисциплін, курсів, тренінгів у системі професійної підготовки поліцейського, які б дозволяли правоохоронцю здійснити осмислення, сформуванню свідоме й зріле власне обґрунтування принципів, цінностей, ідеалів, стандартів, норм професійної етики негативно впливає на якість роботи «силових» відомств і структур, відтак має бути врахована в процесі подальшого реформування цих органів.

Нехтування почуттям обов'язку перед країною та суспільством, неухважність до морально-психологічного клімату в службових колективах, інші прогалини в реалізації деонтологічних засад професійної діяльності призводять не лише до зниження якості та зниження показників професійної діяльності окремих працівників поліції, але й до загальної деградації цілого підрозділу в морально-етичному та деонтологічному сенсах. Саме тому, на наш погляд, важливу роль в осмисленні стандартів етичної поведінки та деонтологічних вимог відіграють особистісні професійно-моральні переконання кожного працівника правоохоронних органів, які можуть і повинні бути вдосконалені в системі професійної освіти (зокрема післядипломної, при підвищенні кваліфікації поліцейських).

Морально-етичні професійні переконання – це основні моральні настанови, які визначають мету та напрям вчинків працівника Національної поліції України у поєднанні з вольовим компонентом і твердою впевненістю у пріоритетах професійних цінностей, заснованою на суспільному та власному світоглядно-ціннісному, ідейно-духовному ґрунті. При цьому водночас знання й розуміння морально-професійних принципів, стандартів і норм зовсім не свідчать про сформованість відповідних переконань. Успіх формування професійних морально-етичних переконань залежить від особистості тих правоохоронців, які є прикладом для наслідування в системі. Саме культурно-ціннісний, правовий і моральний компоненти світогляду цих фахівців, професійно-моральна переконаність і пристрасність у відстоюванні власних моральних принципів і стандартів, особистий приклад впливають на утвердження моральних переконань працівників правоохоронних органів, всієї сфери забезпечення правопорядку.

Міцними професійно-моральними переконаннями стають саме ті моральні знання, які сформовані в процесі виховання та навчання, апробовані життям і професійною діяльністю, самостійно критично опрацьовані та глибоко осмислені – знання, що кожного дня застосовуються у процесі виконання службових обов'язків і є підґрунтям для прийняття практичних рішень. Передусім це стосується численних ситуацій морального вибору, які надзвичайно часто стаються на щоденній службі поліцейського.

Важливо зауважити, що за результатами прийнятих правоохоронцем рішень і їхніх результатів, у кожній конкретній ситуації морального вибору в професійній діяльності формується та підтримується імідж всієї Національної поліції України та системи державних органів загалом.

REFERENCES

- Bandura, O.O. (2019). Antropolohiia prava yak skladova filozofskoi antropolohii (zahalnyi narys) [Anthropology of Law as a Component of Philosophical Anthropology (General Essay)]. *Filozofski ta metodolohichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 1(17), 8-15. doi: <https://doi.org/10.33270/01191702.8> [in Ukrainian].
- Bandura, O.O. (2019). Gnoseolohiia prava yak skladova filozofskoi gnoseolohii [Gnoseology of Law as a Component of Philosophical Gnoseology]. *Filozofski ta metodolohichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 2(18), 52-62. <https://doi.org/10.33270/02191802.52> [in Ukrainian].
- Baratynska, A.V. (2019). Osoblyvosti vyjavlennia "temnykh" rys v strukturi osobystosti pratsivnykiv politsiyi [Features of the detection of "dark" traits in the personality structure of police officers]. *Molodyi vchenyi, Young scientist*, 1(65), 14-16. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-3> [in Ukrainian].
- Beschastnyi, V.M. (2019). Etychna povedinka politseiskyykh: yevropeyskyi i vitchyzniani dosvid [Ethnic behavior of the police: Europe and the United States]. *Pravovyi chasopys Donbasu, Legal Chronicle of Donbas*, 4(69), 176-182. doi: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-69-4-176-182> [in Ukrainian].
- Dzhurska, A.V., & Dzhurskyi, V.V. (2019). Pravo pratsivnykiv politsii na povahu do yikhnoi hidnosti pid chas vykonannia sluzhbovykh oboviazkiv [The right of police officers to respect for their dignity in the performance of their duties]. *Filozofski ta metodolohichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 1(17), 90-97. doi: <https://doi.org/10.33270/01191702.90> [in Ukrainian].

- Gutman, A. (2019). Legal Issues Related to Hiring and Promotion of Police Officers. *Handbook of Police Psychology*, 72-93. doi: <https://doi.org/10.4324/9780429264108-3>.
- Hida, Ye.O. (2014). Deontologichni zasady diialnosti politzii ta yikh zakriplennka u mizhnarodno-pravovykh dokumentakh [Deontological ambush of the police and their closure at the international legal documents]. *Naukovyk visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, Science News of Uzhgorod National University*, 25, 20-23. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_5 [in Ukrainian].
- Ihnatov, O. (2016). Proiavy orhanizovanoi zlochynnosti pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv [Manifestations of organized crime by law enforcement officials]. *Yevropeiski perspektyvy, European perspectives*, 1, 97-102. doi: <http://dx.doi.org/10.18411/b-2016-031> [in Ukrainian].
- Johannessen, S.O. (2015). Reforming the Norwegian Police-Cultural Change as a Restoration of Organizational Ideologies, Myths and Practices. *Nordisk politiforskning*, 2(2), 167-182. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315688404-3>.
- Khrapov, S.A. (2015). Public consciousness axio-dynamics during post-Soviet era: sociocultural analysis. *Philosophy and culture*, 5, 752-761. doi: <http://dx.doi.org/10.7256/1999-2793.2015.5.14234>.
- Kudermina, O., & Lisun, S. (2015). Psykholohichni osoblyvosti normatyvnoi rehuliatzii povedinky pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy [Psychological peculiarities of the normative regulation of the behavior of employees of the National Police of Ukraine]. *National Aviation University Proceedings*, 7. doi: <https://doi.org/10.18372/2411-264x.7.10231> [in Ukrainian].
- Kudermina, O.I. (2019). Specific Features of Mental Health of Law Enforcement Officers – Participants of the Anti-Terrorist Operation. *Law and Safety*, 73(2), 109-113. doi: <https://doi.org/10.32631/pb.2019.2.17>.
- Martenko, O.L., & Pavlyshyn, O.V. (2019). Vzaiemozviazok myslennia, svidomosti ta movy v kontseptsiiakh antychnykh myslyteliv [Interrelation of Thinking, Consciousness and Language in the Concepts of Ancient Thinkers]. *Yurydychna psykholohiya, Legal Psychology*, 2(25), 31-38. doi: <https://doi.org/10.33270/03192502.31> [in Ukrainian].
- Nakaz MVS Ukrainy "Pro zatverdzhennia Pravyl etychnoi povedinky politseyskykh": vid 9 lystop. 2016 r. No. 1179 [Order of the Ministry of Internal Affairs "On the Confirmation of the Rules of Ethical Behavior of Policemen" from November 9, 2016, No. 1179]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16> [in Ukrainian].
- Nhan, J. (2014). Police culture. *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. New York; Heidelberg; Dordrecht; London: Springer. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118517383.wbecj371/abstract>. doi: <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbecj371>.
- Niznnik, N.S. (2018). Politsiia i grazhdanskoe obshchestvo: poisk vektora vzaimodeystviia [Police and civil society: search for a vector of interaction]. *Politseyskaia deiatelnost, Police activities*, 5, 52-66. doi: <https://doi.org/10.7256/2454-0692.2018.5.23796> [in Russian].
- O'Neill, M.E., Marks, M., & Singh, A. (2017). *Police occupational culture: New debates and directions*. Emerald. doi: [https://doi.org/10.1016/s1521-6136\(2007\)8](https://doi.org/10.1016/s1521-6136(2007)8).
- Paaras, A., & Goudsmit, A. (2019). Book Reviews. *Journal of Legal Anthropology*, 3(1), 103-108. doi: <https://doi.org/10.3167/jla.2019.030108>.
- Pavlyshyn, O.V., Kravchuk, O.V., & Lev, O.R. (2019). Antropolohichno-pravovi vymiry profesiinoi deformatsii moralnoi svidomosti pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy [Anthropological and legal professional deformation of the moral law of the national police of Ukraine]. *Filosoфski ta metodologichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 2(18), 71-80. doi: <https://doi.org/10.33270/02191802.71> [in Ukrainian].
- Polityko-pravova mentalnist ukrainskoho sotsiumu v umovakh yevropeiskoi intehratsii (2019) [Political and legal mentality of Ukrainian society in the context of European integration] / [O.O. Bezruk, V.S. Blikhar, L.M. Herasina, O.V. Pavlyshyn ta in.] za red. prof. M. P. Trebina. Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
- Pavlyshyn, O. V. (2017). *Pravova realnist yak znakova systema [Legal reality as a system of signes]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- Petrova, H. (2015). *Deontologichni zasady sluzhbovoi diialnosti: sluzhbovyi etyket pravookhorontsia (politseiskoho) [Deontological principles of official activity: official etiquette of a militiaman (policeman)]*. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav [in Ukrainian].
- Rezoliutsiia Parlamentskoi Asamblei Rady Yevropy "Deklaratsiia pro politziiu": vid 8 trav. 1979 r. No. 690 [Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe "Police Declaration" from May 8, 1979, No. 690]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803 [in Ukrainian].
- Shevchyshen, A., Kryshevych, O., & Lepei, O. (2018). Correlation between the system of remuneration of police officers and their professional performance: foreign experience. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(3), 343-348. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-343-348>.
- Shvets, D.V. (2018). *Psykholohichni ta pravovi zasady formuvannia osobystosti politseiskoho v Ukraini [Psychological and legal bases of formation of the personality of the police officer in Ukraine]*. Kharkiv: Maidan [in Ukrainian].
- Strelchenko, O.H. (2017). Osoblyvosti vstupu do patrolno-postovoi sluzhby yak odnogo iz riznovydiv publichnoi sluzhby [Peculiarities of joining the patrol service as one of the types of public service]. *Mekhanizm pravovoho rehuliuвання pravookhoronnoi ta pravozakhysnoi diialnosti v umovakh hromadianskoho suspilstva (osinni chytannia), The mechanism of legal regulation of law enforcement and human rights activities in civil society (autumn readings)*: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference (pp. 365-396). H.Ya. Savchyn (Ed.). Lviv: LvDUVS. doi: <https://doi.org/10.31617/k.knute.2019-03-19.17> [in Ukrainian].
- Teun, E. (2019). Plural policing as professional strife. Municipal officers and police officers in the Netherlands. *International Journal Of Police Science & Management*, 21(3), 146-155. doi: <https://doi.org/10.1177/1461355719854107>.

- Trofymenko, V.A. (2017). Normatyvni akty etychnoi povedinky politseiskykh yak neobkhidna chastyna zakonodavchoho zabezpechennia yikhnoi spivpratsi iz suspilstvom [Normative acts of ethical behavior of police officers as a necessary part of legislative support of their cooperation with society]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho", Bulletin of the National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine"*, 4(35), 175-185. Retrieved from <http://fil.nlu.edu.ua/article/viewFile/119656/130878>. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.35.119656> [in Ukrainian].
- Waqar, H. (2019). Depression, Anxiety, and Stress Among Urban and Rural Police Officers. *Journal of Police and Criminal Psychology*. doi: <https://doi.org/10.1007/s11896-019-09358-x>.
- Zakon Ukrainy "Pro Dystsyplynarnyi statut Natsionalnoi politsii Ukrainy": vid 15 berez. 2018 r. No. 2337-VIII [Law of Ukraine "On the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine" from March 15, 2018, No. 2337-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 29, 233. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-01-315> [in Ukrainian].
- Zozulia, I. (2019). Is the National Police of Ukraine European? *SSRN Electronic Journal*. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3468902>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бандура О. О. Антропологія права як складова філософської антропології (загальний нарис). *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1 (17). 2019. С. 8–15. doi: <https://doi.org/10.33270/01191702.8>.
- Бандура О. О. Гносеологія права як складова філософської гносеології (загальні міркування). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 52–62. doi: <https://doi.org/10.33270/02191802.52>.
- Баратинська А. В. Особливості виявлення «темних» рис в структурі особистості працівників поліції. *Молодий вчений*. 2019. Вип. 1 (65). С. 14–16. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-1-65-3>.
- Бесчастний В. М. Етична поведінка поліцейських: європейський і вітчизняний досвід. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 4 (69). С. 176–182. doi: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2019-69-4-176-182>.
- Джурська А. В., Джурський В. В. Право працівників поліції на повагу до їхньої гідності під час виконання службових обов'язків. *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1 (17). 2019. С. 90–97. doi: <https://doi.org/10.33270/01191702.90>.
- Gutman A. Legal Issues Related to Hiring and Promotion of Police Officers. *Handbook of Police Psychology*. 2019. P. 72–93. doi: <https://doi.org/10.4324/9780429264108-3>.
- Гіда Є. О. Деонтологічні засади діяльності поліції та їх закріплення у міжнародно-правових документах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 25. С. 20–23. (Серія «Право»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_25_5.
- Ігнатов О. М. Прояви організованої злочинності працівників правоохоронних органів. *Європейські перспективи*. 2016. № 1. С. 97–102. doi: <http://dx.doi.org/10.18411/b-2016-031>.
- Johannessen S. O. Reforming the Norwegian Police-Cultural Change as a Restoration of Organizational Ideologies, Myths and Practices. *Nordisk politiforskning*. 2015. Vol. 2. No. 2. P. 167–182. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315688404-3>.
- Khrapov S. A. Public consciousness axio-dynamics during post-Soviet era: sociocultural analysis. *Philosophy and culture*. 2015. No. 5. P. 752–761. doi: <http://dx.doi.org/10.7256/1999-2793.2015.5.14234>.
- Кудерміна О. І., Лісун С. Л. Психологічні особливості нормативної регуляції поведінки працівників Національної поліції України. *Proceedings of the National Aviation University*. 2015. Issue 7. (Series «Pedagogy, Psychology»). doi: <https://doi.org/10.18372/2411-264x.7.10231>.
- Kudermina O. I. Specific Features of Mental Health of Law Enforcement Officers – Participants of the Anti-Terrorist Operation. *Law and Safety*. 2019. Vol. 73. Issue 2. P. 109–113. doi: <https://doi.org/10.32631/pb.2019.2.17>.
- Мартенко О. Л., Павлишин О. В. Взаємозв'язок мислення, свідомості та мови в концепціях античних мислителів. *Юридична психологія*. 2019. № 2 (25). С. 31–38. doi: <https://doi.org/10.33270/03192502.31>.
- Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : наказ МВС України від 9 листоп. 2016 р. № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16>.
- Nhan J. Police culture *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. New York ; Heidelberg ; Dordrecht ; London : Springer, 2014. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118517383.wbeccj371/abstract/>. doi: <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbeccj371>.
- Нижник Н. С. Полиция и гражданское общество: поиск вектора взаимодействия. *Полицейская деятельность*. 2018. № 5. С. 52–66. doi: <https://doi.org/10.7256/2454-0692.2018.5.23796>.
- O'Neill M. E., Marks M., Singh A. Police occupational culture: New debates and directions. *Emerald*, 2017. 412 p. doi: [https://doi.org/10.1016/s1521-6136\(2007\)8](https://doi.org/10.1016/s1521-6136(2007)8).
- Paaras A., Goudsmit A. Book Reviews. *Journal of Legal Anthropology*. 2019. Vol. 3. Issue 1. P. 103–108. doi: <https://doi.org/10.3167/jla.2019.030108>.
- Павлишин О. В., Кравчук О. В., Лев О. Р. Антропологічно-правові виміри професійної деформації моральної свідомості працівників Національної поліції України. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 71–80. doi: <https://doi.org/10.33270/02191802.71>.
- Павлишин О. В. Правова реальність як знакова система : монографія. Харків : Право, 2017. 336 с.
- Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції / [О.О. Безрук, В.С. Бліхар, Л.М. Герасіна, О.В. Павлишин та ін.] за ред. проф. М. П. Требіна. Харків : Право, 2019. 744 с.
- Петрова Г. Деонтологічні засади службової діяльності: службовий етикет правоохоронця (поліцейського) : пам'ятка Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 100 с.

- Декларація про поліцію : резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 8 трав. 1979 р. № 690.
URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803.
- Shevchychen A., Kryshevych O., Lepei O. Correlation between the system of remuneration of police officers and their professional performance: foreign experience. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. Issue 3. P. 343–348. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-343-348>.
- Швець Д. В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні : монографія. Харків : Майдан, 2018. 518 с.
- Стрельченко О. Г. Особливості вступу до патрульно-постової служби як одного із різновидів публічної служби. *Механізм правового регулювання правоохоронної та правозахисної діяльності в умовах громадянського суспільства (осінні читання) : тези доп. та повідомл. УЗ65-396*. часників Всеукр. наук. конф. (27 жовт. 2017 р.) / упоряд. Г. Я. Савчин. Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 365–396. doi: <https://doi.org/10.31617/k.knute.2019-03-19.17>.
- Teun E. Plural policing as professional strife. Municipal officers and police officers in the Netherlands. *International Journal Of Police Science & Management*. 2019. Vol. 21. Issue 3. P. 146–155. doi: <https://doi.org/10.1177/1461355719854107>.
- Трофименко В. А. Нормативні акти етичної поведінки поліцейських як необхідна частина законодавчого забезпечення їхньої співпраці із суспільством. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 4 (35). С. 175–185. URL: <http://fil.nlu.edu.ua/article/viewFile/119656/130878>. doi: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.35.119656>.
- Waqar H. Depression, Anxiety, and Stress Among Urban and Rural Police Officers. *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2019. doi: <https://doi.org/10.1007/s11896-019-09358-x>.
- Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 29. С. 233. doi: <https://doi.org/10.33498/louu-2018-01-315>.
- Zozulia I. Is the National Police of Ukraine European? *SSRN Electronic Journal*. 2019. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3468902>.

Стаття надійшла до редколегії 09.04.2020

Pavlyshyn O. – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9444-4734>;

Kravchuk O. – Master of Economics, Listener Magistracy of the Educational and Research Institute of Correspondence and Distance Learning of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4193-3750>

Professional-Ethical and Deontological Basis of Police Activity in the Field of Law Enforcement

The **purpose** of the article is a comprehensive study of the connection between the deontological aspects of the professional activity of the employees of the National Police of Ukraine and the basic ethical principles of activity in the field of law enforcement. **Methodology.** The pivotal methodological approach in the study is anthropological. The system-structural approach allowed to consider comprehensively the deontological aspects and moral and professional foundations of police ethical behavior. The **scientific novelty** of this research stems from the problem of the phenomenon, as well as from the purpose, which is closely related to the proposed approaches, methodology and tasks, which reflect the value basis of the research. National police officers have traditionally been subjected to stricter requirements and restrictions - from conditions of employment to the realization of human rights. This is due, first of all, to the fact that it is the police, as employees, who are directly related to the enforcement of the decisions of the state authorities in the form of coercion and the responsibility that is entrusted to each individual executor, since the authority of the state power thus depends on the individual professional competence. The level of professionalism of police personnel has always been the focus of public attention, so any change in the law enforcement strategy must be accompanied by appropriate reform of the system of professional training of law enforcement officers. At the present stage, when public service and public security provide for the rejection of aggressive policies, the idea of prioritizing the development of the departmental ethics of law enforcement agencies as a theoretical basis for the high moral behavior of law enforcement officers becomes increasingly clear in European policing. This is also due to the fact that the level of relations between society and law enforcement agencies requires not only law enforcement agencies to properly enforce established rules and procedures in the field of law, but also to base these actions on morally justifiable public decisions. In other words, the official of the law must be responsible not only for the decisions he has made, but also be accountable for the moral basis of those decisions. **Conclusions.** This study focuses on structuring and analyzing the deontological aspects and moral and professional foundations of police ethical behavior, as well as providing recommendations on the results of work done to prevent and prevent professional deformation of law enforcement officials.

Keywords: ethics; deontology; ethical behavior of police officer; honor; dignity; professional deformation; moral standards; National Police of Ukraine; professional activity; ethical principles; professional selection.